

17. Старушкевич А. В. Криміналістична характеристика злочинів: Навчальний посібник. Київ: НТВ «Правник» Національна академія внутрішніх справ України, 1997. 41 с.

18. Степанюк Р. Л. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням бюджетного законодавства: Автореф. дис.... канд. юрид. наук / 12.00.09. Харків: Національний університет внутрішніх справ України. 2004. 19 с.

19. Тищенко В. В. Корисливо-насильницькі злочини: криміналістичний аналіз: Монографія. Одеса: Юридична література, 2002. 360 с.

20. Чернявський С. С. Криміналістичні аспекти розкриття економічних злочинів. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Бюлетень Київського Інституту внутрішніх справ МВС України*. 2001, № 6. С. 166–122.

21. Шепітько В. Ю. Особливості криміналістичної характеристики шахрайства. *Вісник Академії правових наук України*. Харків. 1998, №2 (13). С. 140–145.

22. Стратегія національної безпеки України. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 14.09.2020 № 392/2020. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

23. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Кривонус Олександр Григорович,
викладач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВЧОГО ЕТАПУ ОГЛЯДУ ТРУПА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКІВ З ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНО ОПІКУ ЧИ ПІКЛУВАННЯ

В умовах економічної нестабільності, викликаній збройною агресією російської федерації відмічається стрімке зростання злочинності в країні. Захист прав дитини та осіб, які в силу фізичних та/або психічних вад потребують особливого догляду та піклування залишається пріоритетним напрямком державної політики України.

Актуальність розкриття особливостей підготовчого етапу проведення огляду трупа, зумовлена тим, що наслідком вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, в переважній більшості (75 % випадків) характеризується настанням смерті потерпілого [1, с. 451].

Виходячи з викладеного, у провадженнях про вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування труп потерпілого, без перебільшення можна вважати одним з головних, а іноді і єдиним джерелом криміналістично-значущої інформації, яка дає змогу зробити висновки про спосіб вчинення злочину, його механізм та встановити кваліфікуючі ознаки, які дозволяють притягнути до відповідальності винних осіб та кваліфікувати діяння злочинця саме за ст. 166 КК України. Від встановлення причини настання смерті потерпілого залежить перебіг всього подальшого розслідування.

Відповідно загальноприйнятої в наукових колах позиції, яку підтримують провідні вчені криміналісти, огляд трупа, є одним з різновидів слідчого огляду. Так, наприклад В.Ю. Шепітько пропонує визначення огляду трупа як слідчої дії, що проводиться слідчим або особою, яка провадить дізнання, на місці знаходження трупа з метою виявлення ознак, що дозволяють встановити особу потерпілого, місце, час, обставини і причини смерті, а також для знайдення ознак, які вказують на можливого злочинця [2, с. 161].

Не вступаючи в дискусію з приводу підходів до визначення поняття огляду трупа в науці криміналістика пропонуємо взяти за основу визначення, запропоноване В.Ю. Шепітько та перейти до розгляду тактичних особливостей проведення слідчої (розшукової) дії враховуючи специфіку досліджуваного нами питання.

Огляд трупа має свої особливості і регламентована окремою нормою КПК, а саме ст. 238 КПК України, відповідно якої огляд трупа слідчим, прокурором проводиться за обов'язкової участі судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта [3].

За загальноприйнятими науковими підходами, як і будь-яку слідчу (розшукову) дію, огляд трупа науковці поділяють на три етапи: підготовчий, робочий і заключний. Враховуючи особливості досліджуваного нами питання, пропонуємо дослідити особливості підготовчого етапу, які притаманні саме під час розслідування злочину, передбаченого ст. 166 КК України. Насамперед необхідно враховувати, що злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування належить до категорії неочевидних злочинів, а слідчий, до прибуття на місце події перебуває в умовах браку інформації. Таким чином, на підготовчому етапі слідчому доцільно провести комплекс дій, направлених на:

– залучення до проведення слідчої (розшукової) дії в якості спеціаліста судово-медичного експерта або лікаря. Обов'язковість залучення судово-медичного експерта або лікаря окрім норм КПК регламентована спільним Наказом МВС, МОЗ і Офісу Генерального прокурора №177/450/46 від 09.03.2022 «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при

встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України». Під час розслідування злочину, передбаченого ст. 166 КК України, для забезпечення принципу оперативності проведення слідчої (розшукової) дії та за умови неможливості запросити до огляду судово-медичного експерта, вважаємо за доцільне запрошення лікаря-педіатра. Така позиція зумовлена тим, що більшість потерпілих є малолітніми;

- вжиття заходів щодо охорони місця події та обмеження доступу сторонніх осіб;

- отримання інформації, шляхом проведення опитування свідків, заявника чи інших осіб, які знаходяться на місці проведення огляду з приводу обстановки та причин звернення до правоохоронних органів;

- встановити відомості про надання медичної допомоги потерпілому до настання смерті. В разі виїзду бригади швидкої допомоги встановити приводи виклику, особу, яка здійснивала виклик, який комплекс заходів було проведено, який первинний діагноз було встановлено;

- на підставі проведеного аналізу отриманої інформації висуваються версії вчиненого злочину, робляться висновки про спосіб вчинення злочину та приймається рішення щодо доцільності залучення до огляду трупа інших спеціалістів (експертів НДЕКЦ, працівників закладів МОЗ тощо);

- складання плану проведення огляду, визначення меж проведення слідчої (розшукової) дії, вибір методів проведення огляду та застосування технічних засобів, в яких може виникнути необхідність;

- перевірка наявності та справності технічних засобів, які плануються використати в ході огляду;

- розподіл ролей та визначення завдань кожного учасника СОГ та осіб, залучених до проведення огляду трупа;

- надання вказівок членам СОГ, направлених на вжиття заходів щодо встановлення свідків, відеофіксації на місці вчинення злочину або в безпосередній близькості чи прилеглий території тощо;

- проведення рекогносцировки. На думку Т.В. Ганжа, перехідною межею між підготовчою та робочою стадіями огляду є рекогносцировка. Остання дозволяє правильно розподілити ролі кожного з учасників відзначеної слідчої (розшукової) дії та надає можливість попередньо зіставити отримувану в ході слідчої (розшукової) дії інформацію з реальною обстановкою [4, с. 119].

На підставі викладеного, можна зробити висновок, що результати отримані в ході огляду трупа, під час проведення досудового розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування виступають одним з головних джерел доказової інформації. Повнота криміналістично-значущої інформації, виявлення та належним чином збереження речових доказів забезпечується якістю проведення організаційних заходів слідчої (розшукової) дії.

Список використаних джерел

1. Кривопис О.Г. «Слідова картина» як елемент криміналістичної характеристики злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 450–453 (DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/106>).
2. Криміналістика: Підручник. Кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. За ред. проф. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків. Право. 2008. 464 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Офіційний сайт Верховної ради України*: веб-сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Ганжа Т.В. Особливості огляду місця події під час розслідування умисних вбивств малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 6 Том 4. С. 116–121.

Криворучко Наталя Вікторівна,
заступник завідувача відділу товарознавчих
та гемологічних досліджень Харківського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України;
Меньших Тетяна Миколаївна,
судовий експерт відділу товарознавчих
та гемологічних досліджень Харківського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЖИВИХ ТВАРИН

Останні роки показали значне зростання попиту на проведення судової товарознавчої експертизи живих тварин. Цей процес спричинено розвитком ринку тварин-домашніх улюбленців, вчиненням майнових злочинів відносно тварин, розвитком нормативно-правового регулювання захисту інтересів тварин-партнерів. Процесуальний супровід цих дій передбачає визначення ринкової вартості тварин.

Основною розуміння правового статусу тварини як об'єкта судової товарознавчої експертизи є положення цивільного законодавства, а також законодавства про захист тварин. Так, відповідно ч. 1 ст. 180 Цивільного кодексу України, тварини визначені як особливий об'єкт цивільних прав, на який поширюється правовий режим речі, крім випадків, що встановлені законом [1]. Це положення означає, що товарознавча оцінка тварин є одним із законних засобів забезпечення майнових прав їх власників.